

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

Millora de competències personals i prosocials a través de projectes d'Aprenentatge i Servei

Projectes de compromís social realitzats entre alumnes del Grau d'Educació Infantil i
les escoles

Blanch Gelabert, Sílvia

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació
Facultat de Ciències de l'Educació, edifici G6-251
Campus de la UAB · 08193 Bellaterra
(Cerdanyola del Vallès) · Barcelona · Espanya
Silvia.Blanch@uab.cat

Mequè Edo Basté

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació
Facultat de Ciències de l'Educació, edifici G5-136
Campus de la UAB · 08193 Bellaterra
(Cerdanyola del Vallès) · Barcelona · Espanya
meque.edo@uab.cat

Gemma París Romia

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació
Facultat de Ciències de l'Educació, edifici G6-166
Campus de la UAB · 08193 Bellaterra
(Cerdanyola del Vallès) · Barcelona · Espanya
gemma.paris@uab.cat

- 1. RESUM:** Aquesta recerca mostra els resultats sobre la percepció de les competències personals i prosocials de 575 estudiants d'educació Infantil i primària fent el pràcticum, a través d'un qüestionari. L'estudi també analitza de forma qualitativa els canvis de 23 estudiants. Els resultats mostren com els estudiants solen tenir una percepció molt alta sobre les pròpies capacitats i que els alumnes que fan projectes amb compromís social, com l'ApS, perceben que han millorat més les seves competències.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

2. ABSTRACT: This research shows the results of the students' perception of their personal and pro-social competences development. 575 Early Childhood and Primary Education students used a questionnaire to evaluate their competences. This study also analyses 23 students in depth. These results show us that students tend to perceive their own competences very highly. It also demonstrates that the students who implement Engagement projects, such as Service Learning, feel that they have improved their competences.

3. PARAULES CLAU: ApS, Aprenentatge i Servei; Compromís Social; pràcticum universitari; educació infantil i primària; escola.

KEYWORDS: Service Learning, Engagement, university internship, Early Childhood, school.

4. DESENVOLUPAMENT:

Introducció

La formació dels futurs mestres requereix del desenvolupament de competències personals i prosocials bàsiques per desenvolupar-se professionalment. En el marc de les assignatures del grau, potenciar i avaluar aquestes competències és complex, per això hi ha la necessitat d'incidir-hi sobretot a través de les assignatures dels pràcticums.

Aquesta necessitat ens va portar a introduir millores en el pràcticum a través de proposar projectes de compromís social, com l'Aprenentatge i Servei (ApS) en el darrer curs dels graus de mestres. La valoració positiva d'aquest tipus de projectes ens va portar a investigar aquestes qüestions després de rebre l'ajuda ARMIF2 2014 de l'AGAUR (projecte 00049).

Així, el resultat d'aquesta recerca aporta un model de pràcticum per als Graus d'Educació Infantil (GEI) i d'Educació Primària (GEP) de la Universitat Autònoma de Barcelona que, des d'una perspectiva transversal, suposa una millora de les competències prosocials i professionals dels futurs mestres.

El repte del compromís social (Engagement) i la seva implementació a la formació universitària

La recerca està orientada a la millora de les competències prosocials i personals per tal que afavoreixin un major compromís social dels futurs mestres a través dels Pràcticums dels Graus de mestre d'Infantil i de Primària. En aquest sentit, hem volgut transcendir els estrets límits de la formació tradicional, centrada en la capacitació professional, per donar als joves eines i valors que els situïn en un horitzó humà més ampli, d'alteritat i compromís.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

A escala individual el grau d'implicació social de l'aprenent durant la seva etapa de formació inicial ha estat eminentment centrada en el compromís amb la seva escolarització, en respondre adequadament els reptes i requeriments de l'entorn acadèmic durant el seu procés de formació inicial. Però aquesta recerca tracta d'un Social Engagement (Comes, 2002; Trowler, 2010), és a dir, un compromís social de caràcter més comunitari, on els reptes acadèmics ja s'han assumit o s'assumiran millor si es planteja quelcom més complex: fomentar l'altruisme com expressió d'un desenvolupament d'excel·lència de les capacitats professionals.

Aquest aprenentatge competencial s'aconsegueix mitjançant quatre principis que alhora fomenten la implicació dels estudiants: l'aprenentatge creat en col·laboració, connectat amb el món real, personalitzat i integrat. En aquest pràcticum es milloren les competències personals i prosocials, el que Istance defineix com les 4Ps del Engaging Activities: es realitza un aprenentatge ubicat (placed), amb sentit (Purposeful), amb entusiasme (Passion-led) i persistent i dominant (Pervasive) (Istance, 2013, pp.14-15). Perquè no només necessitem professionals ben preparats acadèmicament, sinó també molt implicats amb el context social en el que viuen. Sovint el que costa és que aquest vincle amb la societat s'integri com un dels objectius del propi procés d'ensenyament aprenentatge. Per això el model de compromís social que desenvolupa l'Aprenentatge i Servei (ApS) va adquirint cada vegada més rellevància en l'entorn universitari (Edo, Blanch i Armengol, 2015; Puig et al., 2014; Rubio, Prats, i Gómez, 2013).

Aquest enfocament educatiu fomenta un compromís social de l'individu i de la institució docent a través de projectes d'aprenentatge formals, on el servei a la societat s'integra en el procés educatiu i s'avalua com una part més del procés (Hannon, 2014) Tal com diu De Corte en aquestes experiències "la construcció del coneixement individual té lloc per mitjà de processos d'interacció, negociació i cooperació» (De Corte, 2010, p.16).

El punt de partença i el model més aplicat des d'aquesta perspectiva d'implicació social ha estat el d'ApS, però entenem que no és l'únic. La reflexió i les evidències recollides durant el procés d'aquest projecte ens han dut a valorar que la perspectiva de l'Engagement o compromís social és com un paraigües, un eix d'orientació estratègica de l'acció formativa, sota el qual poden desenvolupar-se diferents models formatius com el propi ApS, el mètode de Projectes (MP) o el model Dual (MD). I del seu anàlisi i interrelació amb el propi context en el qual hem desenvolupat la part experimental de la nostra recerca, ens ha semblat interessant dibuixar un model específicament adaptat als contextos dels pràcticums dels grau d'Educació Infantil i Primària: el model de Projecte de Compromís Social (PCS). A la imatge 1 es mostra com aquesta perspectiva de compromís social engloba diferents tipus de projectes.

Imatge 1. Models de projectes amb compromís social (PCS)

Així, es proposa un model de pràctiques amb PCS que requereix que tant l'alumnat, com els tutors i els mestres implicats coneguin aquest tipus de projectes. Per a dur-los a la pràctica es proposen 5 fases comunes: 1) detecció de necessitats i proposta del servei tenint en compte

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

les competències a desenvolupar a l'assignatura; 2) negociació amb els agents implicats (equip directiu, mestres i tutors); 3) planificació del projecte; 4) implementació i 5) avaluació i reconeixement de la comunitat.

Els principals objectius d'aquesta recerca són:

1. Conèixer quina és la percepció sobre les competències personals i prosocials de l'alumnat cursant el pràcticum de quart curs.
2. Analitzar si els estudiants de 4rt milloren substancialment les seves competències personals i prosocials quan desenvolupen iniciatives de Compromís Social.

Metodologia

Aquesta recerca opta per l'ús d'una metodologia mixta: d'una banda es fa una anàlisi quantitativa dels resultats amb les dades de l'aplicació d'un qüestionari sobre competències personals i prosocials (Blanch et.al, 2016) a una mostra de 575 estudiants matriculats al pràcticum de primer i quart del Graus de Mestres d'Educació Infantil i Primària. Aquest qüestionari ha estat desenvolupat durant el projecte a partir de les competències del currículum de tots els pràcticums de mestre.

D'altra banda, s'ha utilitzat una anàlisi qualitativa a 27 alumnes d'infantil per a poder aprofundir en els possibles canvis generats en els alumnes de quart curs, en funció de si feien projectes d'ApS, o altres intervencions. La informació dels qüestionaris d'aquests 27 alumnes s'ha triangulat amb la informació dels 27 mestres i 6 tutors d'universitat que els han tutoritzat. També s'han organitzat grups focals de mestres per valorar els resultats i per discriminar quines són les competències que ells com a docents més valoren.

Els instruments emprats han estat:

- Qüestionari d'avaluació del desenvolupament de les competències personals i prosocials (Blanch et al. 2016). Aquestes han estat extretes de les guies dels pràcticums dels Graus de mestres, l'experiència del professorat de la universitat i dels mestres d'escola. El qüestionari complert es pot consultar a: <http://ddd.uab.cat/record/145653>
- Grups focals tant amb mestres com amb alumnes. Aquests es van realitzar a les escoles i a la universitat. Cada grup focal va seguir una mateixa estructura a través d'una pauta guia on es partia de preguntes per conèixer la valoració dels projectes amb compromís social i el desenvolupament de les competències dels estudiants. A més, es va indagar sobre la valoració de les escoles i què els havia aportat com a mestres.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Resultats

Els resultats per conèixer quina és la percepció sobre les competències personals i prosocials de l'alumnat cursant el pràcticum de quart curs han estat fruit de l'anàlisi dels qüestionaris inicials i finals dels estudiants, tant de primer com de quart curs.

Els resultats mostren com l'alumnat avalua de manera molt alta les seves competències personals i prosocials tant abans com després de realitzar el pràcticum. En aquest sentit, una alumna, a l'apartat d'observacions del qüestionari inicial, apunta:

Considero que cada vegada més anem posant en pràctica les diferents capacitats que esmenta aquest qüestionari, per això i per altres experiències amb infants, en algunes d'aquestes he posat puntuacions altes. El pràcticum ens ofereix la possibilitat d'afrontar-nos a una diversitat de situacions que ens fan aprendre i adonar-nos dels nostres límits i punts forts. Algunes de les capacitats les he puntuat més baixes perquè considero que tot i que m'esforço per practicar-les, encara necessito més experiències. Penso que tot educador es va formant al llarg de la seva trajectòria i que és a partir de l'experiència que ens anem formant (GEI-IME5).

Tot i aquesta alta valoració general, hi ha competències que a nivell global es valoren més baixes, com el domini de continguts, l'eficiència o la seducció. A la imatge 2 es pot veure un exemple dels gràfics comparatius, abans i després de les pràctiques dels alumnes que han realitzat el PIV de GEI. Cada número correspon a una competència del qüestionari. Es poden consultar i la puntuació mitjana global de tots els alumnes de quart del Grau d'Educació infantil que l'han contestat, valorant del 1 (barra de color granat) al 7 (barra de color lila) el grau de desenvolupament de la competència. Les competències i les seves definicions es poden consultar a: https://ddd.uab.cat/pub/reccdoc/2016/145653/Publicacio_questionari_competencies.pdf

Imatge 2. Percepció en la valoració de competències a l'inici i final del pràcticum de GEI

A la imatge 2, es pot observar com al segon gràfic, l'alumnat es valora com a més competent en les diferents competències. En aquest sentit, observem que en el qüestionari inicial les valoracions més baixes són puntuacions de 3 (sèrie groga) i que al qüestionari final, pràcticament es valoren a partir del 4 però s'observa un augment de puntuacions de la sèrie 8, a través de les barres de color lila, és a dir, la que mostra les puntuacions més altes.

Les competències que mostren un canvi més significatiu segons els propis alumnes són: 29.cooperació (diferència en % inicial i final de 36.26 punts); 32.participació (dif. % 34.86); 30.responsabilitat social (dif. % 32.09); 18.constància (dif. % 32.09) i la 19.esforç (dif. % 31.16).

Pel contrari, hi ha d'altres competències que s'han mantingut amb canvis menors, com per exemple: 24.excel·lència (dif. % 5.81) o 7. eficiència (dif. % 10.97).

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

Pel que fa al segon objectiu, analitzar si els estudiants de 4rt milloren substancialment les seves competències personals i prosocials quan desenvolupen iniciatives de Compromís Social, s'han analitzat tant els qüestionaris, com els grups focals amb mestres i estudiants.

Les dades sorgides de l'anàlisi mostren com els estudiants d'infantil que han participat en projectes de Compromís Social, perceben una millora en el seu desenvolupament competencial considerablement major que l'alumnat que no ha realitzat aquest tipus de projectes (No ApS), com es pot observar en la imatge 3.

Imatge 3. Percepció del progrés competencial d'estudiants amb projectes ApS i no ApS

Pensem que aquest resultat pot estar relacionat amb el fet que, per exemple, desenvolupar un projecte d'ApS requereix més interdisciplinarietat, negociació, lideratge, creativitat, treballar amb molta incertesa, ser capaç de resoldre reptes imprevistos, etc., com expressa aquesta alumna en el qüestionari final:

Durant el projecte ApS ens hem trobat amb molts obstacles que han fet endarrerir la nostra intervenció i considero que aquest fet m'ha fet ser més realista i flexible a l'hora de planificar les tasques. A més a més, el fet d'haver de ser un projecte consensuat m'ha ajudat a desenvolupar estratègies de negociació, seducció i adaptació a cada moment (GEI-FME2).

En aquest sentit, a la imatge 4 s'observen subratllades en verd quines competències milloren o empitjoren (puntuacions menors al qüestionari final) segons les respostes dels estudiants:

Imatge 4. Percepció desenvolupament competencial entre projectes ApS i no-ApS

Es pot observar que, a nivell global, els estudiants que desenvolupen projectes ApS perceben una millora més important de les seves competències en comparació amb els companys que han realitzat altres tipus de projectes. Aquests darrers destaquen millores en competències molt relacionades amb aspectes acadèmics: excel·lència i el domini de continguts. Mentre que els alumnes que han fet projectes d'ApS destaquen tan competències personals, com ara la creativitat, la imaginació, l'autoconeixement o ambició realista, com també competències més socials, com ara la negociació o la mediació entre d'altres.

D'altra banda, els resultats del qüestionari final ens mostren que alguns estudiants es valoren més baix en algunes competències en acabar les pràctiques. Pensem que aquesta incoherència no és fruit d'un desaprenentatge sinó de la presa de consciència sobre la competència en acció. Aquest ús competencial i situat que afavoreixen les pràctiques els fa adonar de les seves febleses i fortaleces de manera més realista.

Finalment, cal destacar que els mestres valoren molt positivament els PCS per les aportacions que fan a l'escola i també perquè en la major part dels casos, senten que l'estudiant també els ha ajudat a millorar a ells com a mestres.

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

Conclusions

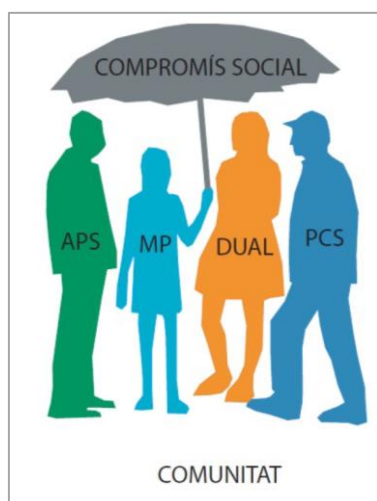
Els resultats d'aquest estudi visibilitzen la importància dels projectes amb compromís social i la pertinència d'aquests per desenvolupar algunes de les competències necessàries per a la professió. L'anàlisi mostra com els estudiants solen tenir una percepció alta sobre el seu grau de desenvolupament de competències personals i prosocials abans d'iniciar les pràctiques, possiblement perquè no les han posat gaire en pràctica, per falta d'auto coneixement o d'esperit crític. Tot i així, els projectes de Compromís Social, com l'ApS, suposen un repte important per als alumnes que els duen a terme i també la vivència que desenvolupen més competències que els companys que han implementat projectes més concrets i centrats en els continguts.

Els PCS estan molt ben valorats pels alumnes i mestres però també pels tutors de la universitat perquè parteixen d'una necessitat real de l'escola i a través del treball de l'alumne es desenvolupen les competències de l'assignatura que l'emmarca de manera més significativa.

Ens adonem que els projectes amb compromís social són projectes formatius que van més enllà de ser una metodologia. Són projectes recomanats per diferents entitats com la Unesco o visibles en el marc de les polítiques educatives de la Unió Europea i en els plans estratègics de les pròpies universitats. Atenent a aquestes recomanacions i als resultats obtinguts en la recerca presentada caldrà seguir desenvolupant aquest tipus de projectes per a millorar la docència a la universitat.

Els resultats d'aquest estudi mostren el potencial i la viabilitat d'aquests projectes de compromís social a la universitat.

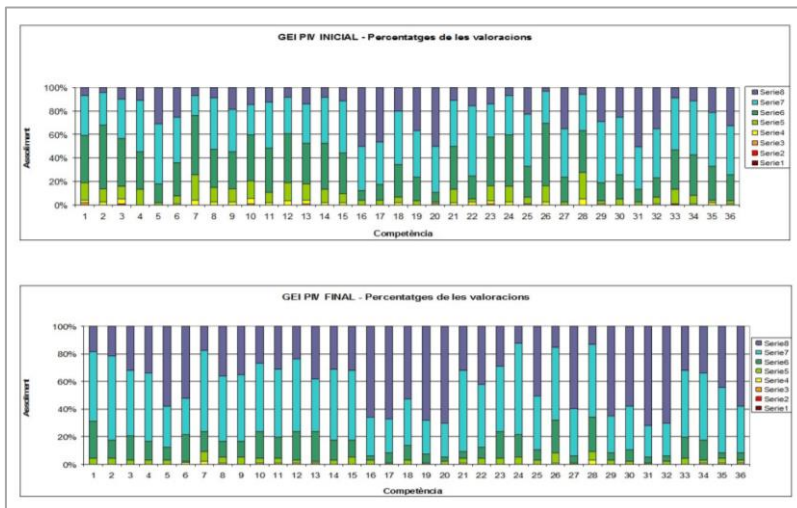
4.1. FIGURA O IMATGE 1

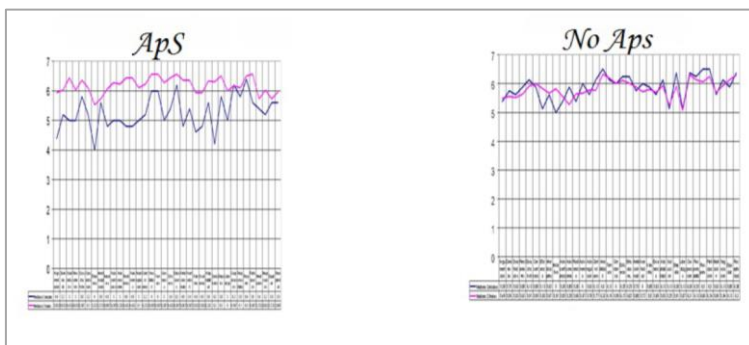

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENENTATGE

4.2. FIGURA O IMATGE 2

4.3. FIGURA O IMATGE 3

4.4. FIGURA O IMATGE 4

APS				NO APS			
% que emporten / milions				% que emporten / milions			
	Emporten	0	Milions	Emporten	0	Milions	
Argumentació	10,83	21,89	87,89	12,80	47,80	45,00	
Domini de continguts	3,81	28,32	70,18	12,80	28,00	82,80	
Creativitat i imaginació	5,26	29,82	64,91	18,00	27,80	47,80	
Pensament crític	10,83	28,32	88,86	7,80	38,00	47,80	
Escolta Activa	8,77	82,83	38,80	8,00	48,00	38,00	
Concentració	14,04	43,88	42,11	12,80	47,80	40,00	
Eficàcia interdisciplinària	10,83	21,08	88,42	10,00	32,80	87,80	
Transversalitat i globalització	3,77	29,82	81,40	18,00	27,80	87,80	
Iniciativa	10,83	21,88	82,82	18,00	40,00	48,00	
Autoconsciència	12,28	33,33	84,28	10,00	32,80	87,80	
Autoconeixement	7,02	29,82	83,18	20,00	27,80	82,80	
Resiliència	10,83	24,88	84,85	18,00	32,80	82,80	
Autonomia	2,81	38,80	87,29	10,00	42,80	47,80	
Autogestió	7,02	33,33	88,68	12,80	27,80	80,00	
Control emocional	7,02	42,11	80,88	18,00	38,00	80,00	
Amabilitat	17,88	49,12	33,33	12,80	82,80	38,00	
Tendresa	14,04	48,81	40,28	7,80	82,80	40,00	
Comunicació	10,83	21,88	87,89	10,00	42,80	47,80	
Èxtors	12,28	29,82	87,29	8,00	82,80	42,80	
Empatisme, passió	14,04	43,88	42,11	12,80	80,00	37,80	
Amorós treball	8,77	28,07	88,86	7,80	40,00	82,80	
Asserbitat	12,28	43,88	43,88	10,00	48,00	48,00	
Valentia	8,77	38,80	82,83	7,80	40,00	82,80	
Excel·lència	8,26	33,33	81,40	10,00	27,80	82,80	
Autodirigibilitat	14,04	33,33	82,82	18,00	30,00	87,80	
Ètica	8,26	38,84	87,89	12,80	27,80	80,00	
Empatia	8,77	40,28	80,83	20,00	42,80	37,80	
Lideratge	12,28	28,32	81,40	12,80	30,00	87,80	
Cooperació	12,28	28,07	88,68	18,00	38,00	80,00	
Responsabilitat social (implicació/compromís)	18,78	28,07	86,14	17,80	30,00	82,80	
Resposta	10,83	47,37	42,11	17,80	40,00	42,80	
Participació	8,77	29,82	81,40	18,00	40,00	48,00	
Meditació	14,04	21,08	84,91	18,00	27,80	47,80	
Regulació	7,02	31,88	81,40	18,00	40,00	48,00	
Equitat	8,26	48,81	49,12	18,00	40,00	48,00	
Resolució	8,26	42,11	82,83	10,00	80,00	40,00	

IMPACTES DE LA INNOVACIÓ EN LA DOCÈNCIA I L'APRENTATGE

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Blanch, S., Comes, P., Edo, M., Estrada, J., Gimeno, X., Moron, M., París, G., Peire, T. (2016). Qüestionari d'avaluació del desenvolupament de les competències personals i prosocials. Bellaterra: Dipòsit digital de documents de la UAB. Recuperat de <http://ddd.uab.cat/record/145653>

Comes, P. (2002). De la observación espacial a la implicación social: Rastres, un ejemplo de aplicación didáctica multimèdia. Íber: Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia, 32, 96-106.

Edo, M., Blanch, S., Armengol, C. (2015). El grado de educación infantil de la UAB, apostando por el prácticum. Tendencias Pedagógicas, 26, 109-130.

De Corte, E (2010). Historical Developments in the Understanding of Learning. Capítol 2. A: Dumont, H. i altres (eds.), The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice. París: OECD.

Hannon, V. (2014). How Can We Build Student Engagement and an Educational Community? Debates on Education, 35. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Istance, D. (2013). Crear entorns innovadors per millorar l'aprenentatge. Debats d'Educació, Fundació Bofill, 27. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Puig, JM., Martín, X., Rubio, L., Palos, J.; Gijón, M.; de la Cerda, M. i Graell, M. (2014). Rúbrica per l'autoavaluació i la millora dels projectes d'APS. Barcelona: Centre Promotor de l'APS, Fundació Jaume Bofill.

Rubio, L., Prats, E., Gómez, L. (coord.) (2013). Universidad y sociedad. Experiencias de aprendizaje servicio en la universidad. Col. Educación y comunidad, 8. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona.

Trowler, V. (2010). Student engagement literature review. York: The Higher Education Academy.

El projecte ha estat possible gràcies al suport de l'ajut ARMIF 2014 (00049) atorgat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR).